

## **INTENSIV BOG'LAR TASHKIL QILISH YAXSHI DAROMAD OLIISH GAROVI**

Ilmiy rahbar: magistrant O.Murodov

U.S.Saksonov, N.N.Teshayev - SXvaM 3/1 guruh talabalari,

XXI – asrda dunyoda juda ko'plab ekologik muammolar avj olgan davr bo'lib kelmoqda. Ekologik muamolar tufayli bugungi kunda turli xil tabiiy muamolar avj olmoqda shu sababli ham qishloq xo'jaligiga ham o'z ta'sirini o'tkazmay qolmayapti albatta. Bugungi kunda qishloq xo'jaligida asosan quydagi muammolar paydo bo'lmoqda global isish, suv resurslariga bo'lgan talab ortishi, ekinga turli xil zarar kunandalarning zarar yetkazishi, yerlarning turli darajada haddan ziyod sho'rlanishi, unumdor tuproqlarning eroziyaga uchrashi bundan tashqari turli xil muamolar tufayli qishloq xo'jaligi zarar ko'rmoqda bunga asosiy sabab esa ekologiya buzilishi sabab bo'lmoqda ekologiya buzilishiga esa insonlarning tabiat resurslaridan haddan ziyod ko'p hamda samarasiz foydalanishi bo'lmoqda. O'zbekiston hududida ham bir yillik ekin turlarining hosildorlik darajasi turli xildagi faktorlar tufayli pasayib bormoqda buni oldini olish uchun esa bir turdagi ekin bilan yerlarni band qilmasdan balki ayrim hosildorligi nisbatan past bo'lgan tuproqlarda bog' va tokzorlarni barpo etish maqsadga muvofiq bo'lar edi.

Shuni ta'kidlab o'tish lozimki bugungi kunda O'zbekiston Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan "Mamlakatimizda barcha sohalarda amalga oshirilayotgan islohotlarni yanada chuqurlashtirish, islohotlar samaradorligini yangi bosqichga ko'tarish, inson huquq va manfaatlarini himoya qilish yuksak darajada ta'minlash maqsadida 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi hayotga tatbiq etilmoqda. Ushbu hujjatda 2017-yilda yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish maqsadida qishloq xo'jaligi ekin maydonlarini maqbullashtirish paxta maydonini 49 ming g'alla maydonlarini 10 ming gektarga qisqartirish qisqartirilgan ekin maydonlariga boshqa qishloq xo'jaligi ekinlarini joylashtirish qo'shimcha 1 mln tonnaga yaqin meva sabzavotlarni ishlab chiqarish hududlarda 48,5 mingdan ortiq yangi ish o'rinlari tashkil qilish natijasida usbu ekin maydonlarida band bo'lgan aholi sonini 75,6 mingga yetkazish meva-sabzavot mahsulotlarini eksport hajmini 2 barobarga oshirish dunyo bozorida xaridorgir eksportbop meva-sabzavot mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini ko'paytirish kabi ustuvor vazifalar belgilangan.[1]

Shu sababdan ham yangi bog'larni shakllantirish maqsadga muvofiq bo'ladi albatta. Agarda bizlar bugungi kunda yuqori samaradorlikka ega bo'lga intensiv bog'lar to'risida to'talib o'tadigan bo'lsak zamonaviy intensiv bog'larda ilg'or agrotexnika tadbirlarini qo'llash natijasida mevani salkashligi to'liq bartaraf etilgan. Hosildorlik ham oldingi intensiv bog'lardan 1.5-1.7 barobar yuqoriroq hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda bugungi kundagi intensiv bog'lar mevasi eksport bop mahsulot hisoblanadi bundan tashqari O'zbekiston sharoitida bunday bog'lar ko'pi bilan 3-5 yilda sarflangan xarajatlarni qoplab bir necha yil sof daromad manbayiga aylanishi ham tajribalarda sinab ko'rilgan. Agarda intensiv bog'larni tashkil qilishda qo'yiladigan talablar to'g'risida to'xtalib o'tadigan bo'lsak past va pakana bog'lar ekilgan yerda chuchuk yer osti suvi 1.5-2 m va minerallashtirgan yer osti suvi 3-3.5 m yaqin bo'lmasligi lozim. Daryolarda yaqin bo'lgan yerlarda esa yer osti suvi sathi 1.0-1.2 m bo'lsa ham bo'ladi faqatgina ularning tuproq tarkibida zararli (xlorid va sulfat) tuzlardan holi bo'lishi lozim. Sug'oriladigan intensive bog'lar uchun ajratilgan maydon tekis bo'lishi va uning nishabligi 4-5 gradusdan oshmasligi lozim. Simbag'azli bog'larda o'stirilayotgan meva daraxtlari eni pakana bo'yli daraxtlarda 100cm va past bo'yli daraxtlarda 150 smni tashkil qilishi lozim shunda tanasini quyosh nurlari yaxshi yoritadi bundan tashqari qator oralari 3.5-4.0 m bo'lganda daraxtlarni tanalari quyosh nurlari bilan

yaxshi ta'minlangan bo'ladi. Har yili meva daraxtlari to'liq hosilga kirguncha gektariga kuzda 40-50 kg hajmida fosfor 30-40 kg hajmida kaliy 60-70 kg azot o'g'tlari solinadi. Bundan tashqari turli xil vaqtlarga turli xildagi zarar kunandalardan hioya qilish maqsadida turli xildagi dori vositalari qo'llaniladi.[2]

Intensive bog'larni eng qulay tomonlaridan biri shundaki bu turdagi bog'larda zmonaviy sug'orish turlarini xususan tomchilab sug'orishni qo'llash juda qulay va yuqori samaradorlikka erishish imkonini beradi. Bundan tashqari daraxtlar orasiga poliz ekinlarini ekish imkoni bor bu esa qo'shimcha daromaddan dalolat beradi. Yana qo'shimcha tarzda intensiv bog'larni yaratish afzalliklari to'g'risida to'xtalib o'tadigan bo'lsak:

Hosildorlik darajasi yuqori ekanligi;

Qilingan xarajatlarni tezda qoplashi;

Agrotexnik ishlarni qo'llash osonligi;

Hosilini yuqori sifatga ega ekanligi ( eksportbop mahsulot hisoblanadi);

Bog'lardan olingan hosilni saqlash mudati uzoqligi;

Qayta ishlash korxonlari qurilsa ishchi o'rinlari yaratilishi;

Zamonaviy sug'orish usullari qo'llanganda sug'orish suvining tejaliishi va boshqalar.

Bugungi kunga kelib Respublikada uzoq muddatli bog'larni yaratishga katta e'tibor berilib kelinayotganiga sabablardan biri bo'g'lardan olingan hosilni horij mamlakatlariga eksport qilish juda qulay hisoblanadi. Bog' va tokzorlardan olinadigan hosillar ko'p yillik bo'lganligi sababli bir yillik o'simliklardan farqli o'laroq agarda agrotexnik ishlar o'z vaqtida ob-borilsa har yili yuqori hosildorlikka erishish mumkin.

Har bir narsani afzalligi bo'lgani singari intensiv bog'larning ham kamchiliklari bor kamchiligiga quydagilar kiradi:

- Intensiv bog'lar yaratish sarmoya talab qilishi;
- Agarda agrateknikasiga rioya qilinmasa ko'zlangan hosildorlikni bermasligi;
  - Horijdan keltirilgan navlar bo'lsa qishda sovuq urishi mumkinligi ,yozda esa turli xil kasalliklarga uchrashi va boshqalarni misol keltirish mumkin.

Garchi intensiv bog'lar tashkil qilishda ayrim kamchiliklar bo'lsada lekin intensiv bog'lar tashkil qilish istiqbolli rejalaridan hisoblanadi. Shu sababdan ham o'zbek olimlari tomonidan yangi o'zimizning tabiiy shart-sharoitimizga mos bo'lgan ekin navlari yaratilib sinov maydonlarida sinab ko'rilmogda.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak intensiv bog'lar yaratishda chet el davlatlari katta tajribaga ega hisoblanadi. Agarda chet el davlatlari tajribalarini o'rganib buni o'zimizda tatbiq eta olsak bu bizning yana bir katta yutug'imiz hisoblanadi. Shu sababdan ham bugungi kunda kadrlar malakassini oshirishga katta e'tibor berilib kelinmogda. Kadrlar malakasini oshishi asa kelajakdagi yutuqlar garovi hisoblanadi. Intensiv bog'lar tashkil qilinishi tufayli kelajakda oziq – ovqat tanqisligi oldini olish mumkin bo'ladi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi.
2. A.Isashov , A.Aripov. Tuproq unumdorligini yaxshilashda zamonaviy agrotexnologik usullarni qo'llash. 2016-yil
3. Internet ma'lumotlari(www.google.ru ).